

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. spalio 6 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Gedimino Sagačio ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės Lietuvos kariuomenės kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Lietuvos kariuomenės ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „M&M Trade LT“ dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių netesybų mažinimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė Lietuvos kariuomenė kreipėsi į teismą su ieškiniu prašydama priteisti iš atsakovės UAB „M&M Trade LT“ 69 351,22 Eur sumą, mokėtiną pagal 2019 m. kovo 15 d. Susitarimą dėl iš anksto sutartų minimalių nuostolių, vykdant 2017 m. spalio 23 d. pirkimo-pardavimo sutartį Nr. KPS-333, mokėjimo dalinis Nr. KPS-73 (toliau – ir Susitarimas), 601,66 Eur palūkanas ir 5 proc. metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad ji ir atsakovė 2017 m. spalio 23 d. sudarė Prekių viešojo pirkimo-pardavimo sutartį Nr. KPS-333 (toliau – Sutartis). Atsakovė netinkamai vykdė Sutartimi nustatytą prievolę, t. y. laiku (iki 2018 m. vasario 26 d.) nepatiekė Sutartyje nurodyto prekių kiekio, todėl laikotarpiu nuo 2018 m. vasario 26 d. iki 2019 m. vasario 21 d. atsakovei buvo skaičiuojamos Sutartyje nustatytos netesybės. Atsakovei priskaičiuota 69 351,22 Eur minimalių nuostolių suma, dėl šios sumos pateiktos sąskaitos faktūros, tačiau atsakovė jų neapmokėjo. 2019 m. kovo 15 d. ieškovė ir atsakovė pasirašė Susitarimą, kuriuo atsakovė sutiko su apskaičiuota minimalių nuostolių suma ir įsipareigojo ją sumokėti dalimis Susitarime nustatyta tvarka, tačiau atsakovė savo įsipareigojimų pagal Susitarimą laiku nevykdė, todėl Susitarimas buvo nutrauktas. Pagal Susitarimo 4.3 punktą, pirkėjui vienašališkai nutraukus Susitarimą, pardavėjas privalo per 30 kalendorinių dienų grąžinti visą negrąžintų pinigų sumą, tačiau atsakovė minimalių nuostolių nepadengė, todėl šią sumą prašoma priteisti teismo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apygardos teismas 2019 m. rugsėjo 4 d. preliminariniu sprendimu ieškovės ieškinį tenkino ir priteisė ieškovei iš atsakovės UAB „M&M Trade LT“ 69 351,22 Eur sumą, 601,66 Eur palūkanas ir 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos (69 952,88 Eur) nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2019 m. rugsėjo 4 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Atsakovei pateikus prieštaravimus, Vilniaus apygardos teismas 2019 m. lapkričio 20 d. galutiniu sprendimu pakeitė 2019 m. rugsėjo 4 d. preliminarų sprendimą ir priteisė ieškovei iš atsakovės 11 155,20 Eur netesybų ir 5 proc. dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2019 m. rugsėjo 4 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
5. Vilniaus apygardos teismas nurodė, kad atsakovė įvykdė savo prievolę ieškovei, tačiau pažeidė Sutartyje nustatytą prievolės įvykdymo terminą. Pagal Sutartį prievolė turėjo būti įvykdyta iki 2018 m. vasario 26 d., tačiau buvo visiškai įvykdyta tik 2019 m. vasario 21 d. Teismas pažymėjo, kad ieškovės reikalaujamos priteisti netesybės sudaro net 43,90 proc. visos prievolės vertės. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovė 2019 m. gegužės 9 d. sumokėjo 5794,91 Eur netesybų (delspinigių), bendra netesybų suma sudaro 75 747,79 Eur, arba 47,53 proc., prievolės vertės. Teismas konstatavo, kad tokio dydžio netesybės yra akivaizdžiai per didelės ir turi būti mažinamos.
6. Teismas atkreipė dėmesį, kad Sutarties specialiuųjų sąlygų 10.1.4 papunktyje ir bendrųjų sąlygų 11.4 papunktyje įtvirtintos baudos, mokėtinos tuo atveju, jeigu Sutartis nutraukiama dėl atsakovės kaltės, dydis yra tik 11 155,20 Eur. Atsižvelgdamas į tai, kad bylos nagrinėjimo metu ieškovė nepateikė duomenų apie patirtus ar tikėtinus nuostolius, o teismo posėdžio metu ieškovės atstovas pareiškė, jog tokių duomenų neteiks, teismas nusprendė, kad nagrinėjamu atveju protinga netesybų už Sutarties įvykdymo termino pažeidimą suma neturi viršyti netesybų už visišką prievolės neįvykdymą ir Sutarties nutraukimą dydžio, t. y. 11 155,20 Eur.
7. Teismas pažymėjo, kad šalių sudarytas Susitarimas neužkerta kelio atsakovei pareikšti reikalavimą dėl netesybų sumažinimo.
8. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovės Lietuvos kariuomenės apeliacinį skundą, 2020 m. spalio 29 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą ir priteisė atsakovei iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
9. Teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismui, kad šiuo atveju atsakovei apskaičiuotos netesybės yra per didelės, neproporcingos, prieštaraujančios teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams bei šalių interesų pusiausvyrai, todėl yra pagrindas jas mažinti. Šią išvadą, teisėjų kolegijos nuomone, pagrindžia šios aplinkybės: pirma, ieškovės apskaičiuotos netesybės iš viso sudaro 47,53 proc. Sutarties vertės; antra, atsakovė, nors ir pavėluotai, tačiau sutartinis įsipareigojimus įvykdė visiškai; trečia, Sutartyje įtvirtinta bauda, mokėtina kaip netesybės tuo atveju, jeigu Sutartis būtų nutraukiama nepateikus jokių prekių arba jeigu prekės būtų pristatytos su trūkumais, arba atsakovė nevykdytų

garantinių įsipareigojimų, sudaro tik
11 155,20 Eur.

10. Apeliacinės instancijos teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad nors netesybos yra laikomos minimaliais kreditoriaus nuostoliais, kurių dydžio ar realumo, kreditoriui pareiškus reikalavimą jas atlyginti, nereikia įrodinėti, tačiau tai nereikia, kad kreditorius, turintis teisę reikalauti netesybų, visais atvejais yra atleidžiamas nuo pareigos pagrįsti dėl prievolės pažeidimo patirtus nuostolius. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad tais atvejais, kai skolininkas pareiškia reikalavimą mažinti netesybas ar kyla netesybų mažinimo klausimas teismo iniciatyva, kreditorius privalo pagrįsti netesybas įrodinėdamas nuostolius. Šiuo atveju, atsakovei ginčijant netesybų dydį, ieškovė nepateikė jokių įrodymų, kurie bent preliminarai patvirtintų realiai jos patirtus nuostolius dėl atsakovės vėlavimo įvykdyti prievolę.
11. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad atsakovei, nors ir pavėluotai, tačiau pristatius visas prekes ir nekilus ginčų dėl pristatytų prekių kokybės, ieškovės prašomos priteisti 69 351,22 Eur dydžio netesybos, kurios daugiau nei šešis kartus viršija Sutartyje pačios ieškovės įtvirtintą baudą už visišką Sutarties neįvykdymą, negali būti laikomos adekvacionėmis ir atitinkančiomis ieškovės patirtų minimalių nuostolių dydį. Teismas pažymėjo, kad netesybos turi būti nukreiptos į minimalių kreditoriaus nuostolių atlyginimą ir negali būti kreditoriaus pasipelnymo šaltinis bei negali leisti nukentėjusiai šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad protinga netesybų už Sutarties įvykdymo termino pažeidimą suma neturi viršyti Sutartyje įtvirtintos baudos už visišką prievolės neįvykdymą ar Sutarties nutraukimą dėl atsakovės kaltės dydžio, t. y. 11 155,20 Eur.
12. Teisėjų kolegija nusprendė, kad ta aplinkybė, jog Sutartis sudaryta įvykdžius viešąjį pirkimą, ir tai, kad sudarydama Sutartį ieškovė žinojo apie nustatytas būtent tokio dydžio netesybas ir tokį netesybų dydį pakartotinai pripažino sudarydama Susitarimą, nepaneigia įstatymų leidėjo suteiktos teisės ginčyti sutartas netesybas, jeigu šios yra aiškiai per didelės.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

13. Kasaciniu skundu ieškovė Lietuvos kariuomenė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. spalio 29 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį tenkinti visiškai. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 13.1. Teismai, mažindami Sutartimi nustatytą netesybų dydį, rėmėsi abiem pagrindais, nurodytais Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.258 straipsnio 3 dalyje, – ir tuo, kad netesybos neprotingai didelės, ir tuo, kad prievolė įvykdyta, tačiau nedetalizavo kiekvieno pagrindo taikymo apimtį, nenurodė kiekvieno pagrindo tiesioginės reikšmės netesybų dydžiui.
  - 13.2. Sutartimi buvo nustatyti keli atsakovės įsipareigojimo parduoti ir pristatyti prekes užtikrinimo būdai. Ieškovė pasirinko nepasinaudoti savo teise vienašališkai nutraukti Sutartį, reikalauti nuostolių atlyginimo ir sudaryti sutartį dėl pirkimo objekto su kitu tiekėju, o atsakovė įsipareigojo pristatinti prekes ir mokėti šalių sutartus minimalius nuostolius už vėlavimą. Vykdydama Sutartį, apmokėdama dalį susidariusių minimalių nuostolių, vėliau patikinusį dėl likusių susidariusių minimalių nuostolių apmokėjimo, prašydama juos išdėstyti ir sudarydama Susitarimą, atsakovė net kelis kartus pripažino minimalių nuostolių dydį ir neprašė jo mažinti, todėl atsakovės sprendimas neįvykdyti įsipareigojimų teismų negali būti pateisinamas.
  - 13.3. Teismai nepagrįstai praplėtė aplinkybių, kada tiekėjas gali ginčyti sutartas netesybas, sąrašą. Teismai nenustatė aplinkybių, dėl kurių atsirastų prielaidos nukrypti nuo Sutarties ir ypač Susitarimo sąlygų turinio. Teismai taip pat nepripažino Sutarties ir Susitarimo sąlygų negaliojančiomis. Susitarimo negaliojančiu neprašė pripažinti ir atsakovė, taigi susidarė prieštaranga situacija, kai, esant laisva valia sudarytam šalių Susitarimui dėl iš anksto sutartų minimalių nuostolių mokėjimo dalimis, jo neginčijant, atsakovė teismine tvarka prašo sumažinti priteistinių minimalių nuostolių dydį. Kadangi atsakovė neginčijo Susitarimo, teismai negali laikyti jo negaliojančiu ir (ar) nesiremti jame nustatytomis šalių teisėmis ir pareigomis. Teismai nepagrįstai traktavo šalių teisinius santykius vykus taip, lyg Susitarimas nebuvo sudarytas, ir iš esmės neišsprendė tarp šalių kilusio ginčo, nes nepasisakė dėl šalių sudaryto Susitarimo reikšmės.
  - 13.4. Susitarimo turinys turi būti aiškinamas ir jo nuostatos taikomos atsižvelgiant į viešojo pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymą ir sutarčių aiškinimą. Negalima sutikti su apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvu, jog vien tai, kad, sudarydama Sutartį, atsakovė žinojo apie nustatytas būtent tokio dydžio netesybas ir tokį netesybų dydį pakartotinai pripažino sudarydama Susitarimą, nepaneigia atsakovės teisės ginčyti sutartas netesybas, jeigu šios aiškiai per didelės. Esant deklaratyvių ir teises bei pareigas nustatančių sąlygų tarpusavio sankirtai, prioritetas suteiktinas teisės ir pareigas nustatančioms sutarties sąlygoms. Sudarydama Susitarimą atsakovė nebeteko teisės remtis silpnesnėsios, prisijungusios prie sutarties šalies statusu. Apeliacinės instancijos teismo argumentas, kad atsakovė visais atvejais turi teisę ginčyti sutartas netesybas, paneigia bet kokią šalių sudaryto Susitarimo reikšmę. Atsakovė negali remtis sutartinių netesybų mažinimo institutu po Susitarimo sudarymą.
  - 13.5. Susitarimas laikytinas rašytine taikos sutartimi, kuri, nors ir nepatvirtinta teismo, turi būti vykdoma ir turi šalims įstatymo galią.
  - 13.6. Teismai, nepagrįstai ignoruodami ir (ar) netinkamai vertindami ypač svarbias nagrinėjamai situacijai aplinkybes, pažeidė įrodymų tyrimo ir vertinimo taisykles. Byloje pateikti įrodymai patvirtina aplinkybę, kad atsakovė Sutarties vykdymo metu nesiekė mažinti sutartinių netesybų ir siekė sumokėti ieškovei visus apskaičiuotus minimalius nuostolius. Patirtų suvaržymų finansinė vertė buvo išreikšta Susitarimu ir iš naujo nebeįrodinėta, todėl teismai, siūlydami ieškovei pateikti minimalius nuostolius patvirtinančius įrodymus, paneigė Susitarimo teisinę galią.
  - 13.7. Teismai nepagrįstai sumažino priteistiną minimalių nuostolių sumą iki baudos už Sutarties nutraukimą dėl esminio jos pažeidimo dydžio. Skirtingai prievolės įvykdymo užtikrinimo būdai leido ieškovei pasirinkti, kokių būdu veikti atsakovei nevykdant savo sutartinių įsipareigojimų. Atsakovei nevykdant savo įsipareigojimų, ieškovė jau po 37 dienų turėjo teisę Sutartį nutraukti ir tokiu atveju atsakovė būtų privalėjusi sumokėti baudą, tačiau ieškovė pasirinko skaičiuoti delspinigius. Teismų pasirinktas netesybų dydžių (baudos ir delspinigių) sugretinimas visiškai neatspindi ieškovei atsiradusių nuostolių dydžio ir atsakovės padaryto teisės pažeidimo masto. Nustatyti minimalūs ieškovės nuostoliai skaičiuoti vadovaujantis Sutarties nuostatomis, todėl atsakovė pati turėjo galimybę per terminą, kurį vėluo pristatyti prekes, išsiaiškinti ir pasirinkti, ar Sutarties vykdymo trūkumus šalins ir pristatys prekes vėluodama, ar Sutarties vykdymo trūkumų apskritai dėl kokių nors priežasčių nešalins ir atitinkamai kokia atsakomybė gali kilti – ar delspinigiai už pažeistą terminą, ar (ir) netesybos dėl Sutarties nutraukimo. Atsakovė pati nusprendė tęsti Sutarties vykdymą, todėl ieškovė turėjo teisėtą lūkesčių dėl tolesnio Sutarties vykdymo ir minimalių nuostolių padengimo. Teismai neteisingai taikė sutarčių aiškinimo ir įrodymų vertinimo taisykles, dėl to už ilgiau besitęsiantį Sutarties pažeidimą buvo taikytas mažesnis nuostolių dydis, nei įtvirtinta Sutarties nuostatos, o tai nėra suderinama su visiško nuostolių atlyginimo principu.
14. Atsakovė UAB „M&M Trade LT“ atsiliepimu į ieškovės kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti ir priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
  - 14.1. Ieškovės teiginiai, kad Susitarimas laikytinas rašytine taikos sutartimi, yra visiškai naujos, todėl kasacine tvarka nenagrinėtinos aplinkybės. Susitarimo objektą sudarė Sutarties pagrindu apskaičiuoti delspinigiai ir jų išdėstymas, o ne teisės reikalauti delspinigių mažinimo atsisakymas ar pan., todėl Susitarimas nėra ir negali būti laikytinas rašytine taikos sutartimi. Atsakovė Sutartį sudarė prisijungimo būdu, todėl jos realios galimybės derėtis dėl Sutarties nuostatų – būtent dėl Sutartyje įtvirtinto delspinigių tarifo – buvo

objektyviai ribotos. Susitarimo sudarymą iš esmės nulėmė ieškovės pareiškimas, kad kitu atveju ieškovė nebedarys naujų užsakymų ir iniciuos atitinkamas teises procedūras.

- 14.2. Susitarimas [CK](#) prasme yra toks pat sandoris kaip ir Sutartis, todėl netesybos, nepriklausomai nuo to, ar jos įtvirtintos Sutartyje ar Susitarime, gali būti peržiūrimos ir atitinkamai mažinamos. Nei [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis ir 6.258 straipsnio 3 dalis, nei jas aiškinanti kasacinio teismo praktika nenustato, kad neprotingų netesybų mažinimo reikalaujantis asmuo turėtų pareikšti dar ir atskirą reikalavimą dėl tokias netesybas įtvirtinančio sandorio (-ių) negaliojimo ir (ar) jį turėtų nuginčyti tam, kad neprotingos netesybos būtų sumažintos.
- 14.3. Kasacinio teismo praktikoje yra nuosekliai išaiškinta, kad tais atvejais, kai skolininkas pareiškia reikalavimą mažinti netesybas arba kyla jų mažinimo klausimas teismo iniciatyva, kreditoriui kyla pareiga įrodinėti tikėtinus (preliminarius) nuostolius ir pagrįsti prašomų netesybų protingumą. Susitarimo sudarymas savaime neatleidžia ieškovės nuo pareigos pagrįsti bent jau tikėtinus nuostolius ir kartu neeliminuoja teismo pareigos kontroliuoti netesybų protingumą.
- 14.4. Ieškovės reikalaujami delspinigiai yra akivaizdžiai neprotingi, be to, Sutartimi nustatytą prievolę atsakovė yra visiškai įvykdžiusi, todėl byloje egzistavo du savarankiški pagrindai mažinti delspinigius. Ieškovei niekaip nepagrindus bent tikėtinų nuostolių, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai visiškai pagrįstai reikalaujamas delspinigius sumažino iki atsakovei pagal Sutartį taikytinos baudos „blogiausio scenarijaus atveju“, t. y. jeigu prekės apskritai nebūtų pristatytos ir Sutartis būtų buvusi nutraukta. Identišką 0,2 proc. netesybų už kiekvieną dieną skaičiavimo mechanizmą ieškovė taiko ir kitiems tiekėjams, o teismuose tokiu būdu ieškovės priskaičiuotos netesybos yra pripažįstamos aiškiai per didelėmis ir yra žymiai mažinamos.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl Susitarimo pripažinti netesybų sumą ir išdėstyti jos sumokėjimą teisinio kvalifikavimo bei netesybų mažinimo galimybės šalims sudarius tokį sandorį

15. Bylą nagrinėjusių teismų nustatyta, kad ieškovė ir atsakovė 2017 m. spalio 23 d. sudarė Prekių viešojo pirkimo–pardavimo sutartį Nr. KPS-333, kuria atsakovė įsipareigojo pristatyti ieškovei taktinės atakos pirštines. Pagal Sutarties bendrosios dalies 11.1 punktą pavėlavęs pristatyti prekes pagal Sutarties specialiojoje dalyje nurodytą terminą, pardavėjas moka pirkėjui 0,2 proc. dydžio nuo nepristatytų prekių vertės už kiekvieną uždelstą dieną (valandą) šalių iš anksto sutartus minimalius nuostolius, kurių sumokėjimas neatleidžia pardavėjo nuo pareigos atlyginti visus pirkėjo patirtus nuostolius pardavėjui nevykdant sutarties arba ją vykdant netinkamai.
16. Atsakovei vėluojant pristatyti prekes Sutartyje nustatytu terminu, ieškovė informavo atsakovę, kad jai pradedamos skaičiuoti netesybos nuo nepristatytų prekių vertės. 2019 m. kovo 15 d. ieškovė ir atsakovė pasirašė Susitarimą dėl iš anksto sutartų minimalių nuostolių, vykdant 2017 m. spalio 23 d. pirkimo–pardavimo sutartį Nr. KPS-333, mokėjimo dalinis Nr. KPS-73. Susitarimo 1.1 punkte atsakovė įsipareigojo Susitarimo 2 punkte nurodytais terminais ir sąlygomis sumokėti ieškovei iš anksto sutartą minimalių nuostolių sumą, t. y. 69 351,22 Eur, dėl netinkamo sutartinių įsipareigojimų vykdymo pagal Sutartį. Susitarimo 2 punkte aptarta atsakovės ieškovei mokėtinos sumos sumokėjimo tvarka, pagal kurią atsakovės ieškovei mokėtina suma išdėstyta 6 mėn. laikotarpiui.
17. Kadangi atsakovė nemokėjo delspinigių Susitarime nustatytais terminais, ieškovė vienašališkai nutraukė Susitarimą ir kreipėsi į teismą, prašydama priteisti iš atsakovės 69 351,22 Eur sumą, mokėtiną pagal Susitarimą, bei 601,66 Eur palūkanas. Atsakovė, atsisakydama į ieškovės ieškinį, be kita ko, prašė sumažinti priteistiną netesybų sumą iki protingo dydžio. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad netesybos yra akivaizdžiai per didelės ir turi būti mažinamos. Teismai nusprendė, kad protinga netesybų už Sutarties įvykdymo termino pažeidimą suma neturi viršyti Sutartyje įtvirtintų netesybų už visišką prievolės neįvykdymą ir Sutarties nutraukimą dydžio, t. y. 11 155,20 Eur. Teismai taip pat pažymėjo, kad šalių sudarytas Susitarimas neužkerta kelio atsakovei pareikšti reikalavimą dėl netesybų sumažinimo.
18. Ieškovė kasaciniame skunde teigia, kad teismai nepagrįstai sumažino iš atsakovės priteistiną sumą, nes Susitarimas laikytinas rašytine taikos sutartimi, kuri, nors ir nepatvirtinta teismo, turi būti vykdoma ir turi šalims įstatymo galią, todėl, ieškovei Susitarimu pripažinus netesybų dydį, netesybų mažinimas nėra galimas.
19. Teismų praktikoje pripažįstama, kad faktinių aplinkybių teisinis kvalifikavimas yra teismo pareiga, kurią teismas atlieka *ex officio* (pagal pareigas), vadovaudamasis teisės normomis ir nesaistomas to, kaip šalys pačios teisiškai vertina savo veiksmus ar kitas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų faktinių pagrindų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-176/2010](#); 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-147/2011](#); 2019 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-335-469/2019](#), 26 punktas). Teisėjų kolegija pažymi, kad teisinė kvalifikacija nėra savitiksė, neskirta vien tik atitinkamoms teisės normoms pritaikyti; jos tikslas – identifikuoti teisinius santykius tam, kad ginčas būtų teisingai išspręstas taikant būtent konkrečius teisinius santykius reguliuojančias teisės normas. Netgi tais atvejais, kai teismas, sprenddamas ginčą pagal nustatytas byloje faktines aplinkybes, nurodo teisinius argumentus ar taiko teisės normas, kuriomis nesiremia šalys, tai nėra ieškinių pagrindo keitimas. Teisinės kvalifikacijos tikslas – nustatyti, kokie teisiniai santykiai sieja ginčo šalis, ir, atitinkamai pritaikius šiuos santykius reglamentuojančias teisės normas, išspręsti ginčą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-46-687/2020, 56 punktas).
20. [CK 6.156](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenustatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad sutarties sąlygas šalys nustato savo nuožiūra, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas nustato imperatyviosios teisės normos. Taigi, sutarties laisvės principas leidžia susitarti ne tik dėl [CK](#) nenustatytų sutarčių rūšių, bet ir apibrėžti jų sąlygas. Tačiau sutarties laisvės principas, nebūdamas absoliutus teisės principas, turi tam tikras ribas. Sutarties laisvė ribojama imperatyvių įstatymų normų teisiniu reguliavimu. [CK 6.156](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtinta išimtis dėl neprieštaravimo įstatymams aiškintina kaip apimanti neprieštaravimą ne tik imperatyvioms įstatymų normoms, bet ir neprieštaravimą viešajai tvarkai bei gerai moralei. Be to, šalių sudaromos sutartys neturi turėti valios ydų, t. y. neturi būti sudarytos apgaulės, grasinimo, klaidos, esminės nelygybės pagrindais ir neturi būti simuliacinio pobūdžio, nes tokiu atveju neegzistuoją vienas iš būtinųjų sutarties sudarymo elementų – šalių suderinta valia.
21. Sutarties laisvės principas suteikia šalims galimybę laisva valia susitarti dėl sutarties turinio, sutartini prisiimamų įsipareigojimų, jų vykdymo tvarkos ir kt. ([CK 6.156](#) straipsnis). Todėl tuo atveju, kai sutarties sąlygos neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei, sutarties šalys yra saistomos sutartinių įsipareigojimų vykdymo tokiu būdu, koku jos pačios susitarė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-295-219/2020](#), 35 punktas; 2021 m. liepos 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224-1075/2021 29 punktas).

22. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią ([CK 6.189 straipsnio](#) 1 dalis). Šis principas yra būtina sutarčių teisės efektyvumo sąlyga. Vertinant sutarties laisvės ir sutarties privalomumo principų tarpusavio sąveiką, darytina išvada, kad šalys turi teisę teisiškai susisaistyti įvairaus pobūdžio įstatymuose neaptais susitarimais. Tokio pobūdžio susitarimai jų šalims turi įstatymo galią, yra teisiškai įpareigojantys, nebent prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei arba turi valios ydų.
23. Kaip pagrįstai nurodoma ieškovės kasaciniame skunde, tokio pobūdžio susitarimas, kuriuo pripažįstama skola, turinio prasme yra panašus į taikos sutartį, kuria užkertamas kelias kilti teisiniui ginčui ateityje ([CK 6.983 straipsnio](#) 1 dalis).
24. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad taikos sutartis yra viena iš civilinių sutarčių rūšių, kuria ginčo šalys laisvo apsisprendimo būdu ([CK 6.156 straipsnis](#)) išsprendžia kilusį ginčą, sutarties sąlygomis apibrėždamos kiekvienos jų teises ir pareigas. Taigi sudaromai taikos sutartys taikomi visi bendrieji sutarčių teisės institutai. Taikos sutarties ypatumas yra tas, kad patvirtinta teismo sutartis įgyja *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galią, tampa priverstinai vykdytinu dokumentu ir vykdoma [CPK](#) nustatyta tvarka ([CPK 584 straipsnio](#) 1 dalies 4 punktas). Kadangi *res judicata* galią pagal [CK 6.985 straipsnio](#) 1 dalį turi tik teismo patvirtinta taikos sutartis, teismo nepatvirtinta taikos sutartis tokios galios neįgyja. Tai, kad teismo nepatvirtinta taikos sutartis neturi *res judicata* galios, reiškia, jog procesine prasme tokia sutartis neužkerta kelio iškelti bylą teisme dėl taikos sutarties galiojimo ir ginčyti šia sutartimi nustatytus teisinius santykius ([CPK 279 straipsnio](#) 4 dalis). Tačiau nepriklausomai nuo to, patvirtinta teismo ar ne, teisėtai sudaryta ir galiojanti taikos sutartis, kaip ir bet kuri kita civilinė teisinė sutartis, šalims turi įstatymo galią ([CK 6.189 straipsnio](#) 1 dalis), turi būti vykdoma (lot. *pacta sunt servanda*) ir gali sukelti tam tikrus teisinius padarinius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-409-701/2015](#)).
25. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismo nepatvirtintos taikos sutartys ir į jas panašaus pobūdžio susitarimai turėtų būti laikomi teisiškai saistančiais sutarties privalomumo principo pagrindu, išskyrus šios nutarties 22 punkte nurodytas išimtis dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei arba valios trūkumų. Nagrinėjamos bylos kontekste sprendžina, kad, šalims atskiru susitarimu susitarus dėl konkretaus pripažįstamo minimalių nuostolių dydžio, pripažintos netesybės negali būti mažinamos, nebent susitarimas peržengia sutarties laisvės principo ribas. Kaip minėta, vienas iš šių ribų peržengimo atvejų yra prieštaravimas viešajai tvarkai.
26. Kasacinio teismo formuojamoje praktikoje pripažįstama, kad neprotingai didelės netesybės gali būti vertinamos kaip viešosios tvarkos pažeidimas, jeigu jos reikštų lupikavimo įteisinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-104/2011](#)). Nustatant netesybą šalių susitarimu, išlieka grėsmė, kad ekonomiškai stipresnė šalis – kreditorius – gali siekti nesąžiningai pasinaudoti savo pranašesne padėtimi ir nustatyti neprotingai didelės netesybės. Susitarimų dėl netesybų vertinimas susijęs ne tik su privataus, bet ir viešojo intereso gynimu, nes nekontroliuojamas netesybų dydis gali peraugti į lupikavimą, o tai prieštarauja viešajai tvarkai.
27. Šalių teisė susitarti dėl netesybų, *inter alia* (be kita ko), dėl jų dydžio, yra sutarties laisvės principo išraiška ([CK 6.156 straipsnis](#)). Jeigu šalys sutartyje susitarė dėl tam tikro dydžio netesybų, tai sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo atveju skolininkas negali jo ginčyti, išskyrus atvejus, kai netesybės būtų neprotingos, akivaizdžiai per didelės, atsižvelgiant į konkrečios prievolės pobūdį, padarytą pažeidimą, jo padarinius, skolininko elgesį, prievolės sumą ir pan. (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-401/2008](#); 2010 m. lapkričio 2 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-409/2010](#); kt.). Aiškiai per didelėmis netesybės pripažįstamos tada, kai jos neproporcingos, jų dydis prieštarauja protingumo, sąžiningumo principams, sąžiningai verslo praktikai ir suteikia galimybę nepagrįstai praturtėti vienai šaliai bei pažeidžia teisėtus kitos šalies interesus.
28. Šalių susitarimu nustatytų netesybų tikslas – kompensuoti kreditoriaus galimus praradimus neįvykdžius sutartinių arba ikisutartinių įsipareigojimų ar juos įvykdžius netinkamai. [CK 6.73](#) straipsnio 1 dalyje, 6.258 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad netesybės įskaitomos į nuostolius. Tai reiškia, kad netesybės atlieka ne baudinę, o kompensuojamąją funkciją, jomis siekiama atlyginti nukentėjusiai šaliai nuostolius. Taip netesybų ir nuostolių santykis (kaip neleidžiantis šalims nustatyti baudinių netesybų) aiškinamas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-378/2005](#); 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-401/2008](#); 2013 m. gruodžio 11 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-636/2013](#)). Netesybės negali būti priemonė vienai iš šalių piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita. Jeigu netesybės aiškiai per didelės arba neprotingai didelės, teismas turi teisę savo nuožiūra jas sumažinti tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo. Taigi, nepaneigiant sutarties laisvės ir privalomumo šalims principų, ginčą nagrinėjančiam teismui suteikta tam tikra netesybų kontrolės funkcija: tais atvejais, kai netesybės yra aiškiai per didelės arba prievolė yra iš dalies įvykdyta, teismas gali netesybą sumažinti iki protingos sumos ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis, 6.258 straipsnio 3 dalis). Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad teismas turi ne tik teisę, bet ir pareigą kontroliuoti, ar nustatomos netesybės nėra neprotingai didelės, dėl to netesybės gali būti mažinamos tiek esant skolininko prašymui, tiek jo nesant (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-578/2012](#); kt.).
29. Minėta, kad bylą nagrinėję teismai nustatė, jog ginčo Susitarimu šalys sutarė, kad atsakovė pripažino mokėtinų netesybų dydį ir pareigą jas mokėti, taip pat įsipareigojo ieškovei mokėti aptarto dydžio netesybą šalių suderėtais terminais ir tvarka. Taip pat byloje nustatyta, kad atsakovė ne tik yra visiškai įvykdžiusi prievolę pirkejai pateikti prekę, bet taip pat jau yra iš dalies įvykdžiusi ir prievolę atlyginti minimalius ieškovės patirtus nuostolius – sumokėjusi 5794,91 Eur kaip netesybą.
30. Teisėjų kolegija pažymi, kad šalių Susitarimas pripažinti skolą (minimalius nuostolius) kyla iš Sutarties sąlygos dėl delspinigių skaičiavimo (Sutarties 11.1 punktas). Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodyta Sutarties sąlyga šiuo atveju pripažintina prieštaraujanti viešajai tvarkai, nes 0,2 proc. dydžio netesybės už kiekvieną uždelstą dieną, kurios nagrinėjamu atveju lygios 43,90 proc. Sutarties kainos, kai visos prekės, nors ir pavėluotai, yra pristatytos, nėra skirtos pirkejo patirtiems nuostoliams kompensuoti, o kvalifikuotos kaip baudinio pobūdžio, be kita ko, leidžiančios lupikškai pasipelnyti iš Sutarties pažeidimo. Kaip teisingai pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, netesybės turi būti nukreiptos į minimalių kreditoriaus nuostolių atlyginimą ir negali būti kreditoriaus pasipelnymo šaltinis, taip pat negali leisti nukentėjusiai šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita.
31. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro išvadą, kad bylą nagrinėję teismai nagrinėjamu atveju pagrįstai nelaikė šalių pasirašyto Susitarimo, įtvirtinančio neproporcingai didelį viešajai tvarkai prieštaraujantį delspinigių dydį, paneigiančiu galimybę mažinti sutartas netesybą.

Dėl kitų kasacinio skundo argumentų

32. Ieškovė kasaciniame skunde taip pat teigia, kad teismai, sumažindami priteistiną minimalių nuostolių sumą iki 11 155,20 Eur, nesilaikė visiško nuostolių atlyginimo principo.
33. Pagal [CK 6.258](#) straipsnio 3 dalį, jeigu netesybės (bauda, delspinigiai) neprotingai didelės, taip pat jeigu skolininkas įvykdė dalį prievolės, teismas gali netesybą sumažinti, tačiau jos negali būti mažesnės už nuostolius, atsiradusių dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, sumą.
34. Bylą nagrinėję teismai padarė išvadą, kad šiuo atveju protinga netesybų (minimalių nuostolių) už vėlavimą pristatyti prekes suma laikytina 11 155,20 Eur suma, kuri atitinka Sutartyje aptartą baudos dydį tuo atveju, jei prekės apskritai nebūtų pristatytos.
35. Nors šalių sutartimi sulgytos netesybės laikomos iš anksto nustatytais būsimais kreditoriaus nuostoliais, kurių jam nereikia įrodinėti, kai skolininkas neįvykdo sutartinės prievolės ar ją įvykdo netinkamai, tačiau kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad tuo atveju, kai pareiškiamas reikalavimas mažinti netesybą ar kyla netesybų mažinimo teismo iniciatyva klausimas, kreditorius turi pareigą pagrįsti sutartų

netesybų dydį įrodinėdamas nuostolius, t. y. kreditorius turėtų įrodinėti tikėtinus nuostolius tam, kad pagrįstų protingą netesybų dydį. Taigi, kilus sutartinių netesybų mažinimo klausimui, kreditorius, grįsdamas teiginius dėl sutartyje įtvirtintų netesybų dydžio tinkamumo, negali remtis kompensuojamuoju sutartinių netesybų pobūdžiu ir jų, kaip minimalių nuostolių, kurių nereikia įrodinėti, institutu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-578/2012](#); 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-267-916/2015](#)).

36. Mažindamas netesības teismas taiko esminį kriterijų – netesybų santykį su nuostoliais. Teismas gali netesības sumažinti, tačiau tik tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo. Šiuo atveju byloje kilus ginčui dėl sutartinių netesybų dydžio, ieškovė jokių duomenų apie realiai patirtus nuostolius dėl laiku nepristatytų taktinės atakos pirštinių teismams nepateikė, patirtų nuostolių dydžio neįrodinėjo, todėl ieškovės argumentai dėl visiško nuostolių atlyginimo principo pažeidimo atmetini kaip deklaratyvūs ir visiškai nepagrįsti.
37. Koks netesybų dydis yra tinkamas konkrečiu atveju, yra fakto klausimas, todėl kasacinis teismas teismo procesinio sprendimo dalį dėl netesybų mažinimo teisėtumo ir pagrįstumo tikrina tik tuo aspektu, ar sprendžiant dėl netesybų mažinimo nebuvo pažeisti įstatyme ir teismų praktikoje įtvirtinti netesybų mažinimo pagrindai ir kriterijai.
38. Kaip minėta, tais atvejais, kai netesybos yra aiškiai per didelės arba prievolė yra iš dalies įvykdyta, teismas gali netesības sumažinti iki protingos sumos ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis, 6.258 straipsnio 3 dalis). Spręsdamas, iki kokio dydžio sumažinti neprotingai dideles netesības, teismas kiekvienu atveju vertina konkrečios bylos aplinkybes, šalių sutartinių santykių pobūdį, ar nebuvo susitarimo taikyti išimtinės arba alternatyvias netesības, prievolės vertę, prievolės pažeidimo aplinkybes, kreditoriaus patirtų nuostolių dydį ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-401/2008](#); 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-409/2010).
39. Šiuo atveju mažinant ieškovei priteistinių netesybų dydį buvo atsižvelgta į netesybų sumos ir visos Sutarties vertės santykį, į tai, kad atsakovė, nors ir vėluodama, tačiau įvykdė savo prievolę visiškai, taip pat į tai, kokias netesības šalys buvo nustačiusios už Sutarties nutraukimą nepatiekus prekių apskritai. Be to, įvertinta ir tai, jog ieškovė neįrodinėjo ir nepagrindė, kad prievolės įvykdymo termino praleidimas padarė jai realios žalos. Taigi teisėjų kolegija daro išvadą, kad teismai, sumažindami netesybų sumą iki 11 155,20 Eur, nepažeidė [CK 6.258 straipsnio](#) 3 dalyje įtvirtintų teisės normų aiškinimo ir taikymo taisyklių.
40. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad, patikrinus skundžiamą apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą teisės taikymo aspektu, pagrindo jį naikinti ar pakeisti kasacinio skundo argumentais nenustatyta ([CPK 346 straipsnis](#), 359 straipsnio 3 dalis).
41. [CPK 268 straipsnio](#) 9 dalies pagrindu prie bylos pridėta raštu išdėstyta teisėjo Gedimino Sagačio, nesutinkančio su daugumos išvadomis, atskiroji nuomonė ([CPK 63 straipsnio](#) 2 dalis, 340 straipsnio 5 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

42. [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal [CPK 98 straipsnio](#) 1, 2 dalis šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas; dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
43. Kadangi ieškovės kasacinis skundas netenkinamas, atsakovė turi teisę į savo kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Iš atsakovės kasaciniam teismui pateiktų dokumentų matyti, jog atsakovė sumokėjo advokatei 2398,34 Eur už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą. Šių bylinėjimosi išlaidų dydis neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą nustatyto maksimalaus dydžio (7, 8.14 punktai), todėl atsakovei UAB „M&M Trade LT“ iš ieškovės Lietuvos kariuomenės priteistinas jų atlyginimas ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis, 98 straipsnis).
44. Kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, todėl jų atlyginimo klausimas nekyla.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 29 d. nutartį palikti nepakeistą.
Priteisti atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „M&M Trade LT“ (j. a. k. 301846159) iš ieškovės Lietuvos kariuomenės (j. a. k. 188732677) 2398,34 Eur (du tūkstančius tris šimtus devyniasdešimt aštuonis Eur 34 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Artūras Driukas

Gediminas Sagatys

Dalia Vasarienė